

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Juraj Peleška

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÉTOS PROTIVÁHY AKO ZÁKLADNÝ PRINCÍP
POLICAJNÝCH ČINNOSTÍ

Bakalárska práca

Študijný program: všeobecná a aplikovaná etika – etika profesijných činností

Školiace pracovisko: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky FF UKF

Školiteľ: Doc. PhDr. Peter Korený, PhD.

Nitra 2011

Juraj Peleška

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Juraj Peleška
Študijný program: aplikovaná etika - etika profesijných činností (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: 2.1.5 etika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Étos protiváhy ako základný princíp policajných činností
Anotácia: Práca objasní konflikty medzi hodnotou bezpečnosti a hodnotou slobody, ako sa objavujú v oblasti výkonu policajného povolania. Poukáže na krehké a pohyblivé vyvažovanie medzi obidvoma významnými hodnotami.

Školiteľ: doc. PhDr. Peter Korený, PhD.
Oponent: doc. PhDr. Vladimír Manda, CSc.
Katedra: KVAE - Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
Dátum zadania: 15.10.2009

Dátum schválenia: 20.10.2010

prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
vedúci/a katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu s názvom *Étos protiváhy* ako základný princíp policajných činností vypracoval samostatne s použitím literatúry, ktorú uvádzam v práci.

Nitra, 2011

.....

ABSTRAKT

PELEŠKA, Juraj: *Étos protiváhy ako základný princíp policajných činností*. [Bakalárska práca]/. Peleška, Juraj: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. Školiteľ: Doc. PhDr. Peter Korený, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: bakalár. Nitra: FF UKF, 2011. 42 s.

Predkladaná bakalárska práca má teoretický charakter. Práca sa zaoberá étosom protiváhy, ktorý je základným princípom pôsobenia polície v podmienkach právneho štátu a hovorí o hľadaní optimálnej vyváženosti medzi efektívnou policajnou garanciou na požiadavku bezpečnosti a rešpektovanie základných ľudských práv a slobôd. Taktiež poukazuje na úlohy a postavenie polície v demokratickej spoločnosti so zameraním na etické a morálne aspekty policajných činností. Sleduje význam pojmov bezpečnosť a sloboda a ich vzájomných interakcií v činnosti polície so zreteľom na optimálnu mieru vyváženosti medzi efektívne fungujúcou policajnou garanciou bezpečnosti a zásahmi do základných práv a slobôd občana, ku ktorým pri tom dochádza, nakoľko polícia zabezpečuje dodržiavanie zákonov v demokratickom štáte a plní i represívnu funkciu. Cieľom práce je taktiež poukázať na otázku ľudskej dôstojnosti ako absolútnej hranice policajného konania v právnom štáte. Byť policajtom totiž znamená, že výberom tohto povolania človek berie na seba veľkú zodpovednosť a pri výkone svojho povolania sa môže ocitnúť v situácii, kedy sa musí rozhodnúť „tu a teraz“, pričom svojim rozhodnutím môže zasiahnuť do osudov mnohých ľudí.

Kľúčové slová: Etika. Morálka. Étos. Policajné činnosti. Bezpečnosť. Sloboda.

ABSTRACT

PELEŠKA, Juraj: *Ethos of counterweight as a basic principle of police activities*. [Bachelor's work]. Peleška, Juraj: Constantin the Philosopher University, Faculty of Arts, Department of General and Applied Ethics. Instructor: Doc. PhDr. Peter Korený, PhD. Degree: Bachelor. Nitra: FF UKF, 2011. 42 s.

Presented bachelor's work is of theoretical character. The work deals with ethos of counterweight which is a basic principle of police work within the conditions of rule of law and it also describes the process of searching for optimal balance of effective police guaranty regarding security demands and respect for human rights and freedom. It also points out the police duties and its status in democratic society focusing especially on ethical and moral aspects of police activities. This work studies significance of notions of security and freedom and their mutual interactions in police work, paying attention to optimal balance of efficiently functional police guaranty of security and their interference to human rights and freedom of every citizen. The interactions are consequence of police work, which is focused on supervision over respecting laws and its repressive function in a democratic country. One of the aims of this work is to point out that human dignity is an absolute limit of any police activity in a rule of law. To be a policeman means taking all the responsibilities in every police activity bearing in mind that one might suddenly be in a situation when a resolute decision, which may affect the lives of many people, is needed.

Keywords: Ethics. Moral. Ethos. Police activities. Security. Freedom.

Obsah

Úvod	8
1 Morálka a sloboda v právno-bezpečnostnej činnosti.....	10
1.1 Sloboda a slobodná vôľa.....	11
1.2 Chápanie etiky v dejinách spoločnosti so zameraním na právo a bezpečnosť	14
2 Hodnoty a hodnotové orientácie príslušníkov policajného zboru	18
2.1 Étos protiváhy policajných činností	22
2.2 Bezpečnosť a sloboda.....	25
3 Policajná etika v kontexte právneho štátu.....	28
3.1 Etický kódex policajného povolania	29
3.2 Dôveryhodnosť polície a jej vnímanie verejnosťou.....	32
3.3 Legislatívne nariadenia činnosti policajného zboru	35
Záver	39
Zoznam použitej literatúry	41
Prílohy	
Etický kódex príslušníka policajného zboru	
CD – bakalárska práca v elektronickej forme	

Úvod

V každom demokratickom právnom poriadku majú základné ľudské a občianske práva a slobody zvláštne postavenie. Budovanie právneho štátu v našej spoločnosti si nemožno predstaviť bez efektívne fungujúcej polície, bez demokratických právnych noriem, upravujúcich jej postavenie, úlohy, právomoc a kompetenciu. Povinnosťou policajných orgánov je realizácia ústavných zákonov a ďalších právnych noriem a základným cieľom naplnenie práv a slobôd občanov. Polícia je zvláštna, relatívna samostatná organizácia, špecifický sociálny systém, ktorý má vlastnú vnútornú sociálnu štruktúru, osobitné prostredie práce a života ľudí.

V súhlase Koreným (1998a, s. 5) môžeme uviesť základné ciele práce: „Pre oblasť policajného konania môžeme otázky hľadania vhodného pomeru medzi „bezpečnosťou“ a „slobodami“ vo východisku špecifikovať ako hľadanie optimálnej miery vyvážení medzi efektívne fungujúcou garanciou bezpečnosti a zásahmi do základných práv a slobôd, ku ktorým pri tom dochádza.“

Polícia plní úlohy v dvoch základných oblastiach – v oblasti represie (trestného stíhania) a v oblasti prevencie.

Polícia prispieva k ochrane všetkých ľudských práv udržiavaním poriadku v spoločnosti, aby ľudia mohli požívať svoje práva a slobody. Polícia tiež ochraňuje špecifické ľudské práva ako právo na život tým, že predchádza a odhaľuje trestné činy, ktoré takéto práva ohrozujú alebo porušujú. Okrem pozitívneho pôsobenia pri ochraňovaní ľudských práv, od príslušníkov polície sa žiada, aby rešpektovali ľudské práva pri výkone svojich povinností. Vzťah medzi ľudskými právami a políciou je kladný. Keďže ochraňovanie ľudských práv je funkciou polície, požiadavka rešpektovania ľudských práv má vplyv na spôsob, akým polícia má plniť všetky svoje funkcie.

Jeden z kľúčových faktorov pri udržiavaní vzájomnej dôvery medzi verejnosťou a políciou je otázka bezpečnosti. Občania sa obracajú na políciu s požiadavkou zabezpečenia bezpečnosti svojej a okolitého prostredia.

V práci sa venujeme problematike etického hľadiska slobody a bezpečnosti v intenciách liberalizmu. Myslíme si, že bezpečnosť občana sa v niektorých prípadoch musí dosiahnuť aj na úkor slobody.

Predkladaná bakalárska práca s názvom *Étos protiváhy* ako základný princíp policajných činností má teoretický charakter. Komparatívnou metódou sumarizujeme dostupné informácie k zadanej téme práce. Prvú kapitolu venujeme definícii

východiskových pojmov ako sú morálka, sloboda a etika. Na morálku a slobodu nahliadame z pohľad práva a polície. Práve činnosť príslušníkov policajného zboru si vyžaduje v zmysle zákona zasahovať do ľudských práv a slobôd. Hodnoty a hodnotové orientácie príslušníkov policajného zboru sledujeme v druhej kapitole práce. Étos protiváhy policajných činností je rozsiahla problematika, v práci podávame stručný pohľad na jeho aspekty. Policajnej etike v problematike morálneho rozhodovania sa venujeme v tretej kapitole práce. Vzájomná solidarita a lojalnosť je významnou charakteristikou príslušníkov polície. Potrebujú ju, aby prežili a riadne vykonávali svoju prácu, často v ťažkých podmienkach. Operačný poriadok, pravidlá a nariadenia a iné systémy stanovené v rámci polície a založené na zákonoch o ľudských právach tiež poskytujú jednotlivým príslušníkom polície ubezpečenie, že vykonávajú svoju prácu zodpovedne. Preto sa v tejto časti práce venujeme etickému kódexu policajného povolania. Sledujeme aj vnímanie polície verejnosťou a jej dôveryhodnosťou v očiach verejnosti.

Polícia má právomoc zo zákona napríklad použiť silu, držať zbrane, zaistiť a zatknúť ľudí, robiť prehliadky osôb, vozidiel, budov. Tieto právomoci sú pre políciu nevyhnutné pre výkon jej funkcií a úloh. Pre všetky tieto právomoci platia rôzne obmedzenia v záujme ochrany ľudských práv. Niektoré ľudské práva sú obmedzené za účelom ochrany iných práv, alebo aby také obmedzenia pomáhali polícii udržiavať poriadok v spoločnosti alebo predchádzať kriminalite.

PodĎakovanie

Dovoľujem si vysloviť poďakovanie Doc. PhDr. Petovi Korenému, PhD. za odborné vedenie počas vypracovania mojej bakalárskej práce.

1 Morálka a sloboda v právno-bezpečnostnej činnosti

Spoločnosť je na povolaniach existenčne závislá. Medzi ne patrí aj povolanie policajta, ktoré je zároveň nezastupiteľné. Poslaním tohto povolania je slúžiť takým veľkým spoločenským hodnotám, akými sú sloboda, bezpečnosť, pokoj a verejný poriadok, ochrana svojich spoluobčanov pred bezprávím, poskytovanie pomoci každému, kto ju potrebuje a to bez ohľadu na čas a zarobené peniaze. Toto poslanie je blízke chápaniu občanov a celej spoločnosti (Balga, s. 20).

Hlavnými cieľmi pôsobenia polície v demokratickej spoločnosti, riadenej zásadou vlády práva sú: udržanie verejného pokoja, dodržiavania zákonov a poriadku v spoločnosti; ochrana a rešpektovanie základných osobných práv a slobôd najmä ako sú uvedené v Európskom dohovore o ľudských právach; prevencia kriminality a boj proti nej; odhaľovanie kriminality a poskytovanie pomoci a služieb verejnosti.

Polícia, pri vykonávaní svojich činností má mať vždy na zreteli základné práva každého jednotlivca, ako je sloboda myslenia, svedomia, vyznania, vyjadrovania, pokojného zhromažďovania, pohybu a pokojného užívania vlastníctva (Európsky kódex, 2001, s. 2)

Človek nepozná život v takom svete, v ktorom by vládli dokonalé mravné zákony. Z filozofie vieme, že taká etika, ktorá by dokázala zabrániť páchaniu čo len jednej jedinej podlosti, nikdy nebola a ani nebude. A napriek tomu vo svete sú vybudované hrádze proti zlu, no nestavala ich filozofia. Étos nemá takú silu, aby mohol absolútne vládnuť, ale niet takej moci, ktorá by jeho platnosť a pôsobenie mohla ignorovať (Ancselová, 1988, s. 5).

Ľudia čoraz viac pociťujú v akejkolvek svojej činnosti a správaní nevyhnutnosť potreby spoľahnúť sa a pridržiavať sa určitých noriem a hodnôt, potrebujú konkrétnu základnú etickú orientáciu. Je zrejmé, že človek bez spojitosti pre zmysel, hodnoty a normy nemôže sa ľudsky správať a konať. Zjednocujúcou cieľovou etickou predstavou v dnešných dňoch by mal byť princíp zodpovednosti a fenomén zodpovednosti (Čipkár, 1996, s. 3).

Mravnosť (étos) je jeden z najzložitejších javov kultúrno-historického procesu, hlboko spätého s ideálmi duchovného zdokonaľovania človeka, spoločnosti i celého ľudstva. V tomto procese sa utvárala základná axiologicko-obsahová štruktúra mravnosti vo svojej univerzálnej humanistickej podstate, ktorá je i základnou platformou teoretického rozpracovávaní morálky, utvárania kategoriálnych systémov i ucelených etických teórií

Mravnosť je podstatnou stránkou ľudskej kultúry, veľkou humanistickou hodnotou, ktorá pozdvihuje človeka, vzbudzuje a rozvíja v ňom ľudskosť (Žilínek, 1997, s.35).

Pracovná činnosť z hľadiska mravnosti predpokladá osobné uvedomenie si mravných požiadaviek, ich realizáciu v konkrétnej pracovnej činnosti a to nie kvôli vynútenej záväznosti, ale podriadením sa vlastnému autoregulatívnemu mravnému systému a hlasu svojho svedomia, z túžby vnútorného chcenia robiť dobro jednotlivým ľuďom i sociálnemu spoločenstvu ako celku. Samostatnosť pri riešení mravných pracovných problémov, kritika z humanitného hľadiska neopodstatnených a škodlivých mravných postupov, pripravenosť vystúpiť v pracovnom procese proti všetkému, čo odporuje ľudskej humanite a moralite, je prejavom statočnosti, slobodnej a aktívnej mravnej osobnosti (Žilínek, 197, s.172).

Balga (1998, s. 51) definuje morálku ako: „formu spoločenského vedomia, súhrn mravných názorov a noriem, ktorými sa ľudia riadia vo svojom praktickom mravnom konaní“.

Morálna zodpovednosť sa prejavuje v pripravenosti a schopnosti dobrovoľne vyvíjať snahu realizovať sociálne významné ciele, uznávané a hodnotené ako správne či spravodlivé. Jej existencia u človeka svedčí o jeho kvalite sebauvedomenia a majstrovstva samostatne určiť svoje správanie s akceptáciou na občianske verejné záujmy. Morálne a právne povinnosti policajtov vyplývajú z poslania polície ako verejnej služby občanom chrániť verejný poriadok a bezpečnosť v oblasti verejného a majetkového práva. Tieto povinnosti majú oporu nielen v pozitívnom práve, v ústavnom a zákonnom poriadku, ale aj v etických princípoch a hodnotách občianskej demokratickej spoločnosti (Čipkár, 1996, s. 11).

1.1 Sloboda a slobodná vôľa

Spoločnosť, v ktorej existuje možnosť slobodnej voľby, rozhodovania a konania, môže od policajta vyžadovať morálnu zodpovednosť. Policajt je svojou morálnou zodpovednosťou iste ovplyvnený morálnymi hodnotami a princípmi, ktoré sú akceptované spoločnosťou a ktoré si osvojil. Praktické presadenie zmyslu pre morálnu zodpovednosť v každodennej praxi policajta je procesom zložitým a ťažkým. Následkom porušenia morálnej zodpovednosti je najčastejšie strata dôvery občanov, orgánov a inštitúcií (Balga, s. 47).

Čipkár (1996, s. 7) cituje V. Gluchana, ktorý považuje mravný subjekt za slobodnú a rozumnú bytosť, ktorá napriek tomu, že je determinovaná určitými faktormi, či už

subjektívnymi alebo objektívnymi, dokáže sa slobodne a zodpovedne rozhodovať a tvorivo konať, či uplatňovať svoju vôľu v praktickom konaní.

Mravnú kvalitu činu osobnosti charakterizuje jeho motív, celá motivačná štruktúra a výsledok, v konkrétnej životnej situácii uskutočnený skutok. Každý človek zdôvodňuje svoje činy, hodnotí ich z hľadiska vlastného svedomia a vo vzťahu k sociálnemu spoločenstvu ich porovnanie s verejnou mienkou. Motivácia spoločne s hodnotením a sebahodnotením sú dôležitými spôsobmi mravnej regulácie ľudského správania (Žilínek, 1997, s. 78).

Každý ľudský čin, ktorý má axiologickú vzťahovú určenosť, podlieha mravnému hodnoteniu. To predstavuje zložitý duchovný akt s hlbokým dosahom na utváranie osobnosti. Čin sám o sebe nie je dobrý alebo zlý. Mravným je až vtedy, keď ho ako mravný hodnotíme, keď uznáme, že je stimulovaný ušľachtilými motívmi, zodpovedá hodnotovej štruktúre mravného vedomia. Vtedy sú mravná povinnosť a mravné chcenie osobnosti v súlade, mravný skutok dosahuje v hodnotovej kvalifikácii najvyšší stupeň. Uskutočnenie mravného činu hlboko súvisí s mravnou povinnosťou (Žilínek, 1997, s. 79).

Balga (1998, s. 47) uvádza, že „morálna zodpovednosť sa prejavuje v pripravenosti a schopnosti dobrovoľne vyvíjať snahu realizovať sociálne významné ciele, uznávané a hodnotené ako správne či spravodlivé. Jej existencia u človeka svedčí o kvalite jeho samouvedomovania a majstrovstva samostatne určiť svoje správanie s akceptáciou na občianske verejné záujmy.“

Idea koexistencie vonkajšej slobody rôznych osôb je jasne formulovaná v Kantovej právnej filozofii. Kategorický imperatív platný pre oblasť práva: konaj navonok tak, aby slobodné užívanie tvojej ľubovôle mohlo existovať spolu so slobodou každého podľa všeobecného zákona (Korený, 2000, s. 678).

V demokratickej spoločnosti sú oprávnenia polície obmedzené prípustnosťou jej právomocí z hľadiska ľudských práv a slobôd tak ako sú zakotvené v Európskom dohovore o ľudských právach. Preto treba oba tieto záujmy vzájomne vyvážiť a tu vstupuje do hry medzinárodná policajná etika. Vzťah polície a verejnosti má v demokratickom štáte prvoradý význam. V takejto spoločnosti polícia nezodpovedá za svoju činnosť len štátu, ale aj verejnosti a jej efektívnosť v značnej miere závisia od podpory verejnosti. Z tohto hľadiska sociálna funkcia polície a poskytovanie verejných služieb zo strany polície sú dôležité aj pre jej činnosť pri presadzovaní zákonnosti (Európsky kódex, 2001, s. 14).

Podľa I. Kanta človek predstavuje autonómnu bytosť schopnú klásť si zákony a zo slobody vyplýva dôstojnosť človeka. Zároveň si uvedomuje, že neobmedzená sloboda v

spoločenskom živote nevyhnutne prináša kolízie záujmov a sporov. K tomu, aby človek zvládol svoju pozíciu v spoločnosti a vyriešil vlastné problémy ako i problémy iných, by mal požívať svoj vlastný rozum (Chovancová, 2002, s. 33).

Problematika slobodnej vôle a zodpovednosti bola a je neustále predmetom úvah, diskusií a sporov. Vzniklo množstvo názorov na slobodnú vôľu človeka a jeho mravnú zodpovednosť. Čipkár (1996, s. 5) uvádza P.W. Taylora, ktorý je toho názoru, že každá osobnosť musí vziať na seba zodpovednosť za konečný normatívny záväzok, ktorý v konečnom dôsledku nie je vecou vôle, ale rozumu. Z toho vyplynul záver, že niet spôsobu ako sa vyhnúť zodpovednosti, ktorá spočíva na každom z nás.

V tejto súvislosti Diatka (2001, s. 60) uvádza: „Človek bol vždy zodpovedný nielen za svoje konanie, ale aj za to, čo sa na tomto konaní podieľalo, či už ako podmienka, prostriedok konania, alebo ako jeho predmet, či dokonca ako výsledok. A zodpovedal sa ľuďom, ktorí od jeho konania záviseli a od ktorých bol aj on závislý ako ich spolupracovník, ako rodič, ako priateľ, ako dieťa, vždy ako jeden z nich. A ako jeden z mnohých zodpovedal sa aj sám sebe za seba samého.“

Iní autori však upozorňujú na taký významný fakt vo vzťahu k zodpovednosti ako je racionalita. Každý subjekt musí poznať etické a racionálne základy, z ktorých vyplýva jeho konanie. Inak je mravná zodpovednosť redukovaná na manipuláciu ľudí použitím akýchkoľvek metód smerujúcich k zmenám v ľudskom správaní (Čipkár, 1996, s. 5).

Človek je bytosť slobodná a i preto zodpovedná za svoje správanie nielen za účel, ktorý svojím správaním sleduje. Za svoje správanie je zodpovedná predovšetkým morálne a až potom právne, politicky, ekonomicky. Morálna kompetencia je ľudská a v tomto zmysle všestranná (Diatka, 2001, s. 63).

V súčasnosti snáď viac ako predtým si uvedomujeme, že sloboda si vyžaduje ľudí pripravených, vzdelaných a kultúrnych, aby sa dokázali vysporiadať so slobodou a so všetkým, čo prináša. Čo sa týka otázok moci, tolerance, slobody a zodpovednosti, stručne by sme ich analyzovali. V otázke moci sa mienka mnohých ľudí prejavuje v túžbe buď moc ako takú zlikvidovať alebo aspoň nájsť účinné prostriedky na jej eliminovanie. Keďže je tu moc, či už horšia alebo lepšia, podliehame rozličným obmedzeniam. Vieme veľmi dobre, že nijaká moc nie je schopná uspokojiť všetkých ľudí. Vytvorenie spravodlivej občianskej spoločnosti predpokladá predovšetkým vyrovnáť sa s uvedenými problémami, čo vôbec nie je jednoduché. Večným problémom naďalej zostáva vzťah slobody a poriadku, ktoré predstavujú dva mlynské kamene každej politiky. Moc podobne ako sloboda dáva na jednej strane človeku možnosť stať sa slobodným, a na strane druhej je

hrozbou pre spoločnosť, ale i jednotlivca, že sa stane otrokom svojej moci. Problém slobody i v dnešnej dobe je výsostne aktuálny, najmä v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy, ale nielen tam (Chovancová, 2002, s. 33).

1.2 Chápanie etiky v dejinách spoločnosti so zameraním na právo a bezpečnosť

Podľa Žilínka (1997, s. 35) vývoj etiky sa nekryje s vývojom mravnosti, ale úvahy o mravnosti sa však v rovine kognitívno-emozívneho poznávania spájajú s najranejším obdobím rozvoja ľudskej civilizácie a duchovného zdokonaľovania človeka. V tomto duchu môžeme povedať, že v morálnej činnosti človek koná predovšetkým na základe podnetov, poznatkov a zákonov, ktoré pôsobia v ňom samom. Morálku používame vo vzťahu k sociálnemu bytiu a k ľudskému vedomiu vo všeobecnej teoreticko-poznávacej rovine, pri riešení teoretických aspektov etiky.

Chápanie etiky ako sústavy všeličo prikazujúcich a zakazujúcich noriem, obmedzenia motivácie je príznačné pre Nietzscheho kultúrny nihilizmus. Etika by mala činnosť ľudí regulovať, ale nie programovo obmedzovať. Eticky zdôvodnená motivácia otvára nové perspektívy pre činnosť človeka a mala by pozitívne orientovať aj jeho kroky pri ďalšom ovládaní prírody. Etika by mala obohacovať motiváciu ľudských činov, prehlbovať ich ľudský obsah, precizovať ich zmysel a pod. (Diatka, 2002, s. 14).

Z humanistickoaxiologického hľadiska rozumieme pod profesionálnou etikou súhrn mravných požiadaviek určujúcich správanie, vzťahy a ideály charakteristické pre príslušnosť človeka k danej profesii. Obyčajne sa tieto špecifické mravné požiadavky určujú svojim chápaním profesionálnej cti, hrdosti, statočnosti, zodpovednosti, povinnosti (Žilínek, 1997, s. 35).

Prikláňame sa k názoru, ktorý uvádza Diatka (2001, s. 10) a to, že „každá tradičná etika je antropologická, každé bezprostredné konanie človeka s človekom, vrátane konania k sebe samému malo vždy zjavne etický význam.“

Možnosť etického hodnotenia je obsiahnutá vo významoch a dôležitosti, respektíve v dôsledkoch slov, činov alebo gest, ktoré sú určené pre iných. To, čo každodenné vedomie pokladá za dobro, je samozrejme hodnota. Etické hodnotenie je prísnejšie, rigoróznejšie než právny rozsudok v akomkoľvek období, pretože ten rešpektuje rozdiel medzi úmyselne pripravovaným činom a náhlou pohnútkou, ktorú pokladá za poľahčujúcu okolnosť. V dôsledkoch konania už vnútorné osobné pohnútky stratili svoju silu. Sám subjekt, ktorý čin vykonal, ako príslušník kolektívu je nútený v jeho mene posudzovať svoje konanie-súdiť sám seba. Tu sa nachádza podstata hodnotenia na základe étosu. Nejde o morálne

hodnotenie, hoci jeho významná úloha je tu nepopierateľná. Sila étosu teda pramení z toho – a len v tom prípade existuje – že ľudia nehodnotia svoje činy a činy druhých očami psychiatra, ale spoločným, ba univerzálnym meradlom, neberúc do úvahy nevyhnutné individuálne motívy. Len v takom prípade môžeme označiť meradlo za etické (Ancselová, 1988, s.57-59).

Ak vychádzame z definícií, svojim obsahom pre nás najbližšia je definícia profesijnej etiky od G.I. Beljakovovej, ktorá ju vymedzuje takto: „Profesijná etika je druh pracovnej morálky spoločnosti vystávajúcej pred jedincom vo forme noriem, predpisov, pravidiel správania, hodnotenia morálnych kvalít dôležitých pre príslušníkov jednotlivých profesií, zvlášť potom u tých, u ktorých je predmetom práce ľudský jedinec alebo jednotlivé sociálne skupiny (Balga, 1998, s. 53).

Bučko (2007, s. 4) profesijnú etiku uvádza nasledovne: „Potreba vhodného etického správania sa, sa pritom požaduje práve v povolaniach, v ktorých zamestnanci prichádzajú do kontaktu s inými ľuďmi. Profesionálna etika, alebo inak nazývaná aj profesijná etika, je súhrnom morálnych noriem, princípov a hodnotení, ktoré odrážajú špecifickosť konkrétneho druhu profesionálnej činnosti, a ktoré majú určovať správanie ľudí patriacich dodanej profesionálnej skupiny, čiže povolania. Profesionálna etika nemôže nahradzovať alebo zastupovať všeobecné normy a princípy morálky a etiky v spoločnosti, je iba ich aplikáciou rozvíjania a spresnením určitej oblasti sociálneho správania sa v konkrétnom povolaní.

Z hľadiska profesijnej etiky má etické vedenie – ako schopnosť a autorita viesť a riadiť iných k dosiahnutiu pozitívnych cieľov významný vplyv na etické rozhodovanie, lebo vedúci alebo nadriadení majú bezprostrednú možnosť motivovať ostatných a presadzovať profesijné normy a požiadavky (Čipkár, 1996, s. 38).

V súvislosti s činnosťou a autoritou polície je zaujímavý názor Diatku, (2001, s. 13), ktorý uvádza: „prieepasť medzi podriadením a mocou súčasného človeka (spôsobilosťou konať) vytvára novú etickú situáciu – treba sa učiť dozoru nad našou nadmernou mocou, táto požiadavka je stále nástojčivejšia. To si vyžaduje nové chápanie práv a povinností človeka voči sebe a ostatným.“

V rozvíjaní základného poznania mravnej dimenzie povolania a konkrétnej vykonávanej profesie vychádzame z etickej teórie aplikovanej profesijnej etiky. Predmetom záujmu sú predovšetkým mravné požiadavky určujúce správanie, vzťahy a ideály charakteristické pre človeka k danej profesii (Žilínek, 1997, s. 174).

Potreba existencie profesijnej etiky je podmienená fungovaním jednotlivých profesií a rozhodnutiami odborníkov, ktorí v rôznej miere vďaka svojmu profesijnému postaveniu a prislúchajúcej im moci a právomoci ovplyvňujú život a osud ostatných spoluobčanov (Čipkár, 1996, s. 21).

S problémami policajného povolania úzko súvisia napríklad otázky profesionálnej etiky, odborných znalostí a podobne. Základným princípom morálky policajta je spravodlivosť a rešpektovanie zákonov spoločnosti. Z tohto základu vyplývajú určité požiadavky na jeho správanie a konanie. Policajt musí rešpektovať spravodlivosť a zákony nielen pri výkone praxe, ale aj v súkromnom živote. Policajt v praxi by sa mal usilovať eliminovať zo svojej profesionálnej činnosti emocionálne vzťahy (Sahúl, 2002, s. 1).

Podľa Čipkára (1996, s. 22) „profesijná etika policajta i ostatných príslušníkov PZ predstavuje systém mravných, morálnych i eticko-profesijných noriem, pravidiel a princípov slušného správania a konania, vyplývajúcich z postavenia policajtov v spoločnosti a plnenia ich služobných a pracovných povinností.“

Profesijná etika policajta sa v jeho práci a konaní nemôže obmedzovať len na dodržiavanie platných všeobecne záväzných právnych noriem, ale musí sa stať skutočnou súčasťou jeho života. Jeho vystupovanie a konanie v súkromí, službe a na verejnosti má byť v súlade s jeho morálnym presvedčením. Jedným z najdôležitejších kritérií profesijnej etiky policajta je jeho vzťah k vlastnej práci, svojej profesii a celému policajnému zboru. Požiadavky na morálny profil policajta sú náročné a predstavujú celý komplex konania a správania sa policajta v najrôznejších situáciách. Za všetkých okolností je však rozhodujúca požiadavka, aby morálka policajta bola v súlade s požiadavkami spoločnosti (Balga, 1998, s. 78).

Princíp morálnosti má aj svoje diskutabilné korelácie. Na jednej strane ho možno hodnotiť pozitívne, ak morálne princípy motivujú pracovníkov polície správnym smerom pri zabezpečovaní poriadku a pokoja a v boji proti zločinu, pričom sú ochotní za správnu vec obetovať aj svoj vlastný život. Na druhej strane však predsudky a prísna kategorizácia potencionálnych kriminálnikov vytvárajú prostredie, v ktorom sa môže stať, že polícia koná unáhle či nespravodlivo. V každom prípade však základné morálne zásady boja proti zlu vytvárajú významné princípy, ktoré v rôznych variáciách ovplyvňujú spôsob, akým polícia zvláda pracovné situácie (Luknič, 1999, s. 68).

Polícia môže zasahovať do práva jednotlivca na súkromie len ak je to striktne nutné a iba za účelom dosiahnutia zákonného cieľa. Policajný personál má konať čestne a

s rešpektom voči verejnosti a obzvlášť berúc do úvahy situáciu jednotlivcov patriacich najmä k zraniteľným skupinám.

Poslaním profesijnej etiky policajta je apelovať na cit a svedomie jednotlivca s cieľom vyjadriť a vynútiť jeho osobnú morálnu zodpovednosť za dobrý, spoločnosťou očakávaný a aj prospešný výkon policajnej služobnej činnosti (Čipkár, 1996, s. 25).

2 Hodnoty a hodnotové orientácie príslušníkov policajného zboru

Plnenie ochranných funkcií štátu pri policajnej garancii poriadku a bezpečnosti vedie zároveň k najrozmanitejším stretom hodnôt. V zásade ide o strety medzi hodnotami umiestnenými na dvoch protiľahlých póloch: na jednom póle sú hodnoty, ktoré policajné konanie aktívne ochraňuje a garantuje tak občanom bezpečnosť, a na druhom póle sú zasa hodnoty, do ktorých má policajné konanie zasahovať za účelom tejto ochrany (Korený, 2000, s. 676).

Pokiaľ ide o chápanie hodnôt, vychádzame z definície hodnoty, ktorú sformuloval M. Városov a ktorú používa i prof. Brožík. Hodnota je kvalita funkcie meraná adekvátnou normou. To znamená, že človek prežíva hodnotu a vníma ju ako určitý význam, avšak v rovine svojej činnosti môže dôjsť časom k posunu významu. Tento posunutý význam má potom vplyv na zmenu obsahu hodnoty, ktorú uznáva konajúci subjekt. Často si myslíme, že ide o novú hodnotu, avšak v podstate ide o posunutý význam. Toto sa môže prejaviť v konečnom dôsledku ako zmena postoja človeka k skutočnosti alebo k predmetu jeho úsilia a tak sa môže stať, že to, čo pôvodne človek považoval za hodnotu, môže za istých okolností zameniť za pseudohodnotu. Môže sa stať i to, že človek vo svojej činnosti objaví znova už zabudnutú hodnotu. Tak sa stáva v rovine našej činnosti to, že pri posunutí významu a zmene obsahu hodnoty sa nám zdá, že vzniká nová hodnota a toto môže spôsobiť i zmenu orientácie človeka v danej situácii, resp. skutočnosti (Diatka, 2002, s. 13).

Brožík (2000, s. 13) pojem hodnota definuje: „hodnota je kvalita funkcie, meraná (zist'ovaná) adekvátnou normou“. Táto definícia je intersubjektívna, ide o pracovný pojem hodnoty. Hodnoty rozlišuje etické, ekologické, právne, politické, úžitkové alebo podľa iných kritérií duchovné či materiálne, kultúrne alebo prírodné. Vytvára aj iné kombinácie ako napríklad hodnoty kultúrno - politické, morálno-politické, politicko-právne atď. Predmetom sporov môže byť aj polarita hodnôt.

Pod hodnotovou orientáciou v policajnej činnosti rozumieme jej orientáciu podľa základných hodnôt, medzi ktoré patrí napr. dôstojnosť osoby, ľudský život, telesná nedotknuteľnosť, zdravie, sloboda, súkromie, majetok. Zaraďujeme sem aj formy tzv. spoločného dobra, akou je napríklad štandard verejnej bezpečnosti, ktorý ovplyvňuje kvalitu života členov spoločenstva (Korený, 1999, s. 6).

Plnenie ochranných funkcií štátu pri policajnej garancii „poriadku a bezpečnosti“ vedie k najrozmanitejším stretom hodnôt. Podľa Koreného (1998b, s. 5, 6) ide o strety

medzi hodnotami umiestnenými na dvoch protiľahlých póloch: na jednom póle sú hodnoty, ktoré policajné konanie aktívne chráni a garantuje tak občanom bezpečnosť a na druhom póle sú hodnoty, do ktorých má policajné konanie zasahovať za účelom tejto ochrany. Toto zvažovanie medzi hodnotami sa orientuje podľa viacerých hľadísk a kritérií či pravidiel. Tieto pravidlá nazýva pravidlá uprednostňovania. Voľba môže byť aj voľbou medzi väčším a menším zlom. V pravidlách uprednostňovania ide o stanovenie relatívnych hraníc policajného konania na rozdiel od jeho absolútnych hraníc.

Pri praktickom výkone policajného povolania dochádza k najrozmanitejším stretom hodnôt. V zásade ide o strety medzi hodnotami umiestnenými na dvoch protiľahlých póloch. Na jednom póle hodnoty, ktoré policajná činnosť aktívne ochraňuje a garantuje tak občanom určité stupne bezpečnosti. Na druhom hodnotovom póle sú hodnoty, do ktorých má policajná činnosť zasahovať za účelom tejto ochrany. K stretom medzi hodnotami na oboch póloch dochádza vždy vtedy, keď sa má za účelom ochrany príslušných hodnôt na jednom póle /ľudský život, zdravie, majetok/ zasahovať do takých hodnôt na druhom póle, akými sú napr. ľudský život a telesná nedotknuteľnosť, súkromná sféra osoby, sloboda zhromažďovania a osobná sloboda. V jednotlivých prípadoch stretu medzi hodnotami treba potom konkrétne zvažovať medzi hodnotami, ktoré sú práve v hre na oboch hodnotových póloch. Ide o vzťahy uprednostňovania medzi hodnotami. Posudzujú sa tu otázky typu: ktorá hodnota si v konkrétnom prípade zasluhuje prednosť pred ktorou hodnotou? Tieto otázky sa konkrétne posudzujú v rámci tzv. zásady proporcionality, ktorá je jednou z troch zložiek primeranosti (Korený, 1999, s. 14).

Súhlasíme s Diatkom (2001, s.102), ktorý uvádza, že „človek sa mení a má vždy možnosť voliť z viacerých noriem a ani predmet hodnotenia nie je raz navždy a za každých okolností ten istý.“

V tejto práci nebudeme rozoberať ontológiu hodnôt, iba stručne načrtneme význam hodnôt. Hodnotu môže mať pre človeka čokoľvek (veci, udalosti, poznatky, činy), hodnoty nie sú totožné s vlastnosťami svojich nositeľov (závisia predovšetkým od toho, čím sa nositeľ hodnoty vďaka svojim vlastnostiam stáva v celkom konkrétnej činnosti ľudí). Diferencované hodnoty si každý človek môže uvedomovať inak, lebo každý oceňuje inú stránku ich funkcií. Spôsob, akým si kvality hodnotových funkcií uvedomujeme, závisí predovšetkým od noriem, ktorými ich meriame, čiže od tých, ktoré poznáme. Voľba normy však nemôže byť svojvoľná, konanie ľudí hodnotíme predovšetkým eticky, tak isto, ako jeho výsledky. V tomto prípade nadradíme etickú normu nad všetky ostatné (Brožík, 2000, s. 17).

V rámci normatívnych preferenčných relácií dochádza k istej relativizácii hodnôt. Ľudská dôstojnosť však predstavuje takú hodnotu, ktorá je vyčlenená z týchto relativizujúcich preferenčných poriadkov, nemožno ju obetovať výmenou za žiadnu inú hodnotu, dokonca aj keby touto protihodnotou mala byť záchrana ľudského života. Takéto radikálne vyčlenenie hodnoty ľudskej dôstojnosti z relativizujúcich preferenčných poriadkov má oporu a hlbšie zdôvodnenie v Kantovom výroku o tom, že človek nemá relatívnu hodnotu, ale dôstojnosť. V aplikácii na políciu to znamená, že ľudská dôstojnosť ako základná hodnota predstavuje absolútnu hranicu policajného konania a nemožno ju dávať do vyvažujúceho pomeru k žiadnym iným hodnotám umiestneným na póle hodnôt, ktoré policajné konanie chráni alebo k nejakému prospechu, ktorý by z obmedzovania ľudskej dôstojnosti mohol vyplývať (Korený, 1998a, s. 9, 10).

Pre hodnotové orientácie je valencia hodnôt, ktorá prináleží interakcii hodnoty a jej užívateľa, okolnosť veľmi dôležitá. Je nevyhnutné rátať s diferencovanou a premenlivou valenciou hodnôt nielen vo výchove, ale aj pri posudzovaní hodnotového konania jednotlivých ľudí, prípadne celých spoločenských skupín (Brožík, 2000, s. 37).

K základným hodnotám, ktoré vytvárajú len relatívne hranice policajnej činnosti, patrí napríklad ľudský život, sloboda a súkromie. To znamená, že polícia sa môže za určitých okolností dotknúť týchto hodnôt v medziach daných princípom primeranosti. (Korený, 1999, s.31).

Hodnotové orientácie ľudí sú dnes, napriek očakávaniam osvietencov a ich nasledovníkov, oveľa väčším, zložitejším a možnými dôsledkami aj nebezpečnejším problémom ako v minulosti. Je podmienkou rozvoja človeka, ktorý sa práve v hodnotovo-orientačnej činnosti stáva celkom určitým človekom, osobnosťou, individualitou, pretože od tejto činnosti nezávisí iba jeho „výber“ hodnôt, ale utvára sa v nej aj jeho „Ja“, ktoré samo seba týmto výberom potvrdzuje a ďalej rozvíja. Hodnotovo-orientačnou činnosťou sa ľudia odlišujú nielen od ostatného tvorstva, ale aj jeden človek od druhého, že práve ona je základom hodnoty každého človeka, ktorou sa práve on odlišuje od všetkých ostatných ľudí. Hodnotové orientácie ustavične preverujú kvalitu osobných noriem, ich kompetenciu, náročnosť, ale aj efektívnosť (Brožík, 2000, s. 125).

V tomto kontexte pri aplikácii na činnosť polície vyplýva výrazná požiadavka na vysoké osobné hodnoty príslušníkov, ich morálku a hodnotové orientácie v činnosti v prospech iných.

Osobná skúsenosť človeka formuluje jeho postoj najefektívnejšie. Zlá osobná skúsenosť občana neguje pozitívne skúsenosti zo stretnutia s predstaviteľmi polície na dlhú

dobu. Podobne neschopnosť chrániť občana pred úkladmi každodennej kriminality, chrániť jeho bezpečnosť, jeho majetok, negatívne formuje mienku nielen o polícii, ale ovplyvňuje aj vzťah k štátnej moci a štátu ako takému vôbec. Preto úsilie polície vykonávať organizovanú policajnú činnosť v súlade s právnymi normami, (ktoré sú v demokratickej spoločnosti výsledkom politickej dohody), je úsilím o získanie vysokého sociálneho statusu, ktorý vyjadruje hodnotenie sociálnej pozície polície v spoločnosti (Sahúl, 2002, s. 1).

Konflikt hodnôt nastáva vtedy, keď sa ľudská dôstojnosť a ľudský život dostávajú do priameho konfliktu. Ide o extrémne vyhrotený konflikt obidvoch hodnôt, pri ktorom proti ľudskej dôstojnosti jedného človeka stojí život iného človeka (resp. životy iných ľudí) (Korený, 1999, s. 90).

Základným zmyslom stanovenia hraníc medzi štátnou mocou a priestormi, kde by mali mať občania od štátu pokoj, je podľa Koreného (1998b, s. 13, 14) maximalizácia liberálnych slobôd pochopených ako negatívne slobody, kde negatívna sloboda je slobodou od zásahov štátnej moci. Hodnotový pól pravidiel, na ktorý sa kladie akcent, autor označuje ako pól slobody, pričom ide o komplex negatívnych slobôd vo vyššie uvedenom zmysle. Hodnotovému pólu negatívnych slobôd zodpovedá nekonanie polície, čím je vyznačený negatívny status občanov vo vzťahu k štátnej moci. Druhý hodnotový pól pravidiel uprednostňovania tvoria hodnoty, ktorým hrozí nejaké nebezpečenstvo zo strany iných osôb (nie zo strany štátu) a tomu zodpovedajúca policajná ochrana – teda pól bezpečnosti, pričom ide o bezpečnosť v horizontálnej rovine vzťahov medzi rôznymi jednotlivcami a skupinami vnútri spoločnosti. Tomu zodpovedá aktívne konanie polície pri garantovaní určitých stupňov policajnej bezpečnosti pre občanov, čo vytvára pozitívny status občanov vo vzťahu k štátnej moci. Takéto konanie polície si ale neraz zároveň vyžaduje zasahovať do základných slobôd.

Orientácia na hodnoty robí z policajného povolania niečo viac ako len právne konformný a čisto technický výkon štátnej služby alebo vonkajší účelový prostriedok vlastného materiálneho zabezpečenia. Orientácia policajnej činnosti podľa základných hodnôt vyjadruje zároveň jeden dôležitý aspekt právnoštátnej polície. Znamená totiž zhodu policajnej činnosti s hodnotami, ktoré sú chránené ústavou právneho štátu. To prirodzene nie je ešte komplexne vymedzenie obsahu pojmu právnoštátnej polície, ale len vystihnutie jedného dôležitého aspektu, ktorý je aj eticky významný (Korený, 1999, s. 11).

2.1 Étos protiváhy policajných činností

V každodennej policajnej praxi sa príslušníci jednotlivých výkonných útvarov polície pri plnení svojich špecifických služobných činností ocitajú často v situácii, kedy pri služobnom zákroku alebo inom policajnom úkone dochádza k stretu s občanom a tým, za určitých okolností, aj možného zásahu do jeho práv a slobôd. Z toho pre zakročujúceho policajta v danej situácii vyplýva, že musí mať na zreteli na jednej strane účel vykonávaného zákroku, jeho cieľ a na strane druhej súčasne musí počas celého zákroku dbať na vyváženosť zasahovania do práv všetkých zákrokom dotknutých osôb. Z uvedeného teda plynie, že v rámci policajných činností ide o neustále zvažovanie étosu protiváhy. V policajnej praxi ide totiž o zložitý mechanizmus fungujúci na vzájomných interakciách medzi slobodnými občanmi v právnej spoločnosti a zároveň medzi policajtom a občanom - poškodeným, občanom - páchatelom a prípadne občanom - svedkom, výsledkom čoho je pre všetky zainteresované strany spravodlivo a zákonne doriešená udalosť

Pre oblasť policajného konania môžeme otázku určenia vhodného pomeru medzi „bezpečnosťou“ a „slobodami“ špecifikovať ako hľadanie optimálnej miery vyváženosti medzi efektívne fungujúcou policajnou garanciou bezpečnosti a zásahmi do základných práv a slobôd, ku ktorým pri tom dochádza (Korený, 2000, s. 675).

Autor Korený (2000, s. 690) uvádza Krskovú: „ak svoj súkromný priestor vymedzíme tak, aby štát do neho nemohol zasahovať, potom sa budeme darmo dožadovať, aby nás štát ochránil, keď nás ohrozia iní.“ Jednostranné zdôrazňovanie alebo rozširovanie slobodných priestorov konania, ochraňovaných pred zásahmi štátu, môže v prípade konfliktu medzi nositeľmi základných práv zvýhodňovať tých, čo svojím konaním poškodzujú iných a diskriminovať obeť tohto poškodzujúceho konania.

Povinnosť a svedomie predstavujú dôležité regulátory ochrany a zachovania cti a dôstojnosti osobnosti človeka. Ako kontrolné mechanizmy morálneho vedomia sledujú plnenie všetkých noriem, zákazov a princípov prijatých človekom. Patria medzi jeho najdôležitejšie morálne schopnosti, svedčiace o jeho morálnej kultúre, zahrňujúcej i problém zodpovednosti (Čipkár, 1996, s. 15).

V právnom štáte nie je vždy jednoduché zladit' efektívne fungujúci policajný systém chrániaci občanov pred zločinom, s tým štandardom základných práv a slobôd, ktorý predstavuje jeden z atribútov právneho štátu. Historicky pôvodnou funkciou základných práv je ochrana slobodných priestorov jednotlivca pred neoprávnenými zásahmi štátnej moci. V tejto negatívnej funkcii spočíva spoločný prvok základných práv,

zahrnutých aj v Ústave SR. Sú to negatívne slobody, čiže oblasti správania jednotlivcov, slobodné od zásahov štátnej moci. Pozitívny status občana môžeme naproti tomu vymedziť prostredníctvom aktívneho konania štátu v záujme ochrany občana pred zločinom a garancie určitých stupňov bezpečnosti pre neho. Obidva nároky kladené na štátnu moc, prostredníctvom ktorej je konštituovaný negatívny status občana, a plnenie ochranej povinnosti týmto štátom, ktoré vytvára pozitívny status občana, zakladajú istú dvojznačnosť v postavení štátnej moci (Korený, 1998a, s. 4).

Pri hľadaní optimálneho modelu konania polície, sa vždy opierame o dilemu dobra a zla. Ako uvádza Diatka (2001, s. 10) „dobro a zlo, o ktoré v príslušnom konaní malo ísť, sa vždy dotýkalo človeka. Dotýkalo sa ho priamo, a to buď v samotnej praxi, alebo v jej bezprostrednom dosahu.“ Pri plnení povinností sa často dostávame do situácií, keď konania v záujme konania dobra pre ostatných, zasiahneme do práv jednotlivca. Tieto situácie sa často dotýkajú priamo výkonu policajných činností.

Podľa Koreného (1998a, s. 4) základná dilema právneho štátu spočíva vo vzťahoch napätia medzi „bezpečnosťou“ a „slobodami“ garantovanými v právnom štáte perfektnou policajnou ochranou a základnými právami.

Čipkár (1996, s. 4) uvádza: „Čím je človek slobodnejší vo voľbe svojej činnosti, čím viacej má možností výberu svojho správania a rozhodovania o osude iných, tým viac je aj zodpovednejší za tieto svoje slobodné aktivity alebo svoju pasívnu pozíciu.“

Hranice medzi slobodnými sférami nositeľov základných práv vyznačuje a stanovuje štát v príslušných normatívnych textoch (ústava a zákony). Nestačí teda hranice len právne stanoviť, ale úlohou štátu je aj presadzovať a vynucovať si ich rešpektovanie, dokonca aj policajným použitím bezprostredného fyzického donucovania, ak je to nevyhnutné (Korený, 2000, s. 678).

V tejto súvislosti je významný princíp primeranosti. Korený (1998b, s. 9, 10) ho považuje za kľúčový pre orientáciu konania právnoštátnej polície. Ak totiž za racionálne jadro tohto princípu je považovaný vzťah medzi účelom policajného zásahu a prípustnými prostriedkami na jeho dosiahnutie, potom platí, že stanovenie týchto prostriedkov bude tým určitejšie a presnejšie, čím jasnejšie a presnejšie je vymedzený účel. V pravidle, ktoré hovorí, že čím väčší význam má hodnota, ktorá sa má policajne chrániť, tým menej prísne požiadavky je možné klásť na podmienky policajného zásahu, pokiaľ ide o pravdepodobnostné parametre nebezpečenstva hroziaceho tejto hodnote.

Cieľom policajnej práce je udržovanie vlády zákona, čo zahŕňa dve samostatné avšak vzájomne prepojené povinnosti: zabezpečiť riadne dodržovanie zákonov prijatých

štátom, vrátane verejného poriadku, a s tým súvisiacu povinnosť prísne sa obmedzovať na tie predpísané oprávnenia, ktorými disponuje polícia, bez prejavov zväle, zachovávajúc ľudské práva a slobody príslušníkov verejnosti (Etický kódex, 2001, s. 10).

Ak ide o hľadanie spravodlivej rovnováhy medzi nejakým všeobecným dobrom, ktoré môže slúžiť všetkým ľuďom určitého spoločenstva a dobrom pre jednotlivca, pozícia ľudskej dôstojnosti spôsobiť môže spôsobiť ťažkosti. Takým všeobecným dobrom alebo verejným statkom je aj verejná bezpečnosť, z ktorej môžu mať prospech všetci. Korený (1998a, s. 11) sa pýta a zároveň odpovedá: „Ako stanoviť vhodnú rovnováhu medzi týmto verejným statkom, legitímnym záujmom spoločenstva na ochrane pred zločinom na jednej strane a individuálnymi právami na strane druhej, najmä ak je v hre ľudská dôstojnosť? Ak tvorí ľudská dôstojnosť absolútnu hranicu policajného konania a policajnej garancie bezpečnosti, potom by malo platiť nasledujúce pravidlo: všeobecné dobro, akým je aj policajná bezpečnosť, má prednosť pred dobrom pre jednotlivca len za predpokladu rešpektovania ľudskej dôstojnosti jednotlivca ako nerelativizujúcej hodnoty.“

Obmedzenia ľudských práv v mene boja s organizovaným zločinom sú spravidla rubom rozširovania právomocí orgánov činných v trestnom konaní, ktoré možno dosiahnuť rýchle a viditeľne zmenami platného práva. Nemožno však nimi nahradiť riadne a efektívne fungovanie podstatných častí štátneho mechanizmu a zvlášť orgánov činných v trestnom konaní (Bárany, 1998, s. 20).

Absolútna hranica je policajnému konaniu vyznačená na základe požiadavky rešpektovania ľudskej dôstojnosti ako základnej hodnoty, ktorá nie je relativizovateľná v rámci nijakej normatívnej preferenčnej relácie a v tomto zmysle je vyčlenená z normatívnych preferenčných poriadkov. Relatívne hranice policajného konania sú stanovené v prípadoch stretu hodnôt, ktoré sú relativizovateľné v rámci normatívnych preferenčných relácií. Zvažovanie medzi týmito hodnotami sa môže orientovať jednak podľa všeobecnej normatívnej požiadavky, jednak podľa pragmatickejších pravidiel uprednostňovania. Zlo, ktoré vzniká vždy pri obetovaní či nejakom obmedzení relativizovateľnej hodnoty umiestnenej na póle hodnôt, do ktorých policajné konanie zasahuje, nesmie byť (priamo alebo nepriamo) zamýšľané zo zlého úmyslu, t.j. kvôli tomuto zlu samému a bez primeranej protiváhy v podobe „výmeny“ za porovnateľnú hodnotu umiestnenú na póle hodnôt, ktoré policajné konanie chráni (Korený, 1998a, s. 13).

Nestrannosť núti políciu napr. konať bezúhonne a dbať na to, aby sa v konflikte, ktorým sa zaoberá, nestavala na žiadnu stranu. V prípade deliktu nesmie polícia zaujímať žiadne stanoviská k otázke viny. Nestrannosť polície tiež vyžaduje, aby sa policajti mimo

služby neangažovali v žiadnej činnosti, ktorá by mohla byť na prekážku nestrannému výkonu ich povinnosti, alebo ktorá môže vo verejnosti vzbudiť dojem, že koliduje s takýmto výkonom (Európsky Kódex, 2001, s. 30).

2.2 Bezpečnosť a sloboda

Etický rozmer problematiky étosu protiváhy môžeme charakterizovať ako zvažovanie medzi hodnotami na oboch póloch relácie „bezpečnosť – slobody“. Z tohto hľadiska má rozhodujúci význam rozlišovanie medzi základnými hodnotami a subjektívnymi hodnotovými preferenciami. Sú to rozdiely medzi hodnotou slobody v rovine základného poriadku ako normatívneho poriadku a jej skutočnou hodnotou pre rôznych jednotlivcov a skupiny vnútorne diferencovanej spoločnosti. Cena slobôd pre rôznych jednotlivcov kolíše aj v závislosti od špecifických individuálno-subjektívnych parametrov, napríklad subjektívne pocity bezpečnosti. Základný poriadok môžeme charakterizovať ako systém dobre usporiadaných slobôd alebo ako normatívneho poriadku základných práv a slobôd, ktorý vytvára fundamentálne rámce dôstojného ľudského spolunažívania slobodných jednotlivcov (Korený, 1998a, s. 6).

Trestný zákon a trestný poriadok sú zákonmi upravujúcimi podmienky, rozsah, spôsoby a postupy obmedzení ľudských práv a zásahov ľudských práv. Odňatie slobody, väzba, domová prehliadka, výsluch sú závažnými obmedzeniami ľudských práv alebo zásahmi do nich. Dôvodom pre obmedzenie, či zásah do ústavného práva môže byť iba ochrana veľmi vážneho záujmu, či hodnoty. V právnom štáte sú na poprednom, ba možno i na prvom mieste medzi chránenými hodnotami v pozitívnom práve zakotvené ľudské práva (Barány, 1998, s. 18).

Ochrana základných ľudských práv a slobôd, ako je zakotvená v Európskom dohovore o ľudských právach, pri pôsobnosti polície je zrejme hlavnou odlišnosťou polície v službe spoločnosti riadenej vládou zákona. Táto úloha znamená nielen povinnosť chrániť tieto práva, ale aj existenciu limitov pôsobnosti polície pri plnení jej vlastných a ďalších úloh (Európsky Kódex, 2001, s.16).

Tradičná legitímácia pre činnosť justície a polície je pomerne jasne definovaná a ostro ohraničená. Represívna činnosť polície a justície je vždy viazaná na dôvodné podozrenia, že už bol spáchaný trestný čin. Tradičná ochranná funkcia polície je viazaná na už skutočné alebo zjavne hroziace nebezpečenstvo. Až po splnení týchto predpokladov je možné použiť razantné nástroje, ktorými je sčasti zasahované do občianskych práv a slobôd. Storočná aplikácia týchto justičných a policajných inštrumentov viedla k ich

kultivácii a k vypracovaniu kontrolných mechanizmov a garancií, ktoré v demokratickom právnom štáte zabraňujú väčším excesom a zneužitiu. Moderný právny štát stojí však na iných princípoch. Listina základných práv a slobôd v článku druhom hovorí: Štátnu moc možno uplatňovať len v prípadoch a v medziach stanovených zákonom, a to spôsobom, ktorý zákon stanoví. Ak má byť právna úprava dostatočne určitá, musí obsahovať čo najpresnejšiu odpoveď na rad otázok: Od ktorého okamihu a na základe akých skutočností sa môže policajná činnosť začať? Proti ktorým osobám môže smerovať? Aké metódy môže polícia použiť? Aké informácie môže polícia zhromažďovať? Autor ďalej hľadá odpovede na predchádzajúce otázky a zároveň odpovedá: „Odpoveď na tieto otázky je tak ťažká, že niektorí politici a teoretici usudzujú, že právna regulácia je prakticky nemožná a odporúčajú, aby sa polícia na tomto úseku “predpolia kriminality” radšej vôbec neangažovala. Argumentujú tým, že inak hrozí vznik policajného štátu, t. j. podrobenie ako verejného života, tak privátnej sféry policajnej kontrole.“ Avšak právu občana musí zodpovedať povinnosť štátu garantovať osobnú bezpečnosť (Musil, 2001, s. 14).

K základným charakteristikám policajných činností patrí jednak ich väzba na významné hodnoty, jednak ich orientácia podľa sledovaného účelu a prostriedkov jeho dosahovania. Polícia sa svojou činnosťou dotýka rôznych hodnôt: či už v zmysle ochrany týchto hodnôt alebo v zmysle zasahovania do nich. Polícia musí za účelom ochrany jedných hodnôt neraz zasahovať do druhých hodnôt (Korený, 1999, s. 6).

Prirodzené ľudské práva chápeme ako objektívny dejinný fakt. Podstatu ľudských práv odvodzujeme od ušľachtilej humanity, od prirodzenej dôstojnosti ľudskej bytosti a rovnakých práv všetkých členov ľudského rodu. Vychádzame z najvyššieho cieľa ľudstva tak ako je postulovaný vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, plne rešpektovať hodnotu ľudskej osobnosti, jej dôstojnosť, jej práva a slobody (Žilínek, 1997, s. 28).

Policajt sa nikdy a za žiadnych okolností nesmie dotknúť ľudskej dôstojnosti osoby. V tomto zmysle ide o absolútnu hranicu, ktorá sa policajným činnostiam stanovuje na základe hodnoty ľudskej dôstojnosti (Korený, 1999, s. 77).

Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Človeka možno zbaviť slobody iba v prípade, ak poruší platné zákony. I vtedy sa s ním má zaobchádzať ľudsky a s úctou k prirodzenej dôstojnosti ľudskej bytosti. Spravodlivosť práva je neodvolateľný zákon, ktorý sa vzťahuje na každého občana. Všetci sú si pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú zákonnú ochranu bez akejkoľvek diskriminácie. Účinná ochrana proti porušovaniu základných práv je garantovaná ústavou a základnými právnymi normami. Pri budovaní dôvery medzi políciou a verejnosťou by mala napomáhať aj organizačná

štruktúra polície. Dôležitým aspektom je tu rozvoj vysokej úrovne profesionality policajtov. Iným aspektom je premena policajnej organizácie na inštitúciu verejnej služby. Takto potom môže verejnosť vnímať políciu ako službu, ktorá je jej k dispozícii a nie ako nútenú silu (Európsky Kódex, 2001, s.20).

Vlastná činnosť polície spočíva v racionálnom zvažovaní rôznych aspektov vzťahu medzi sledovaným účelom a prostriedkami jeho dosahovania. Zvažovanie všetkých dôsledkov vzťahu medzi účelom a prostriedkami sa uskutočňuje na základe princípu primeranosti, ktorý požaduje, aby bol použitý prostriedok vzhľadom na sledovaný účel vhodný, nevyhnutný a proporcionálny. Tento princíp pozostáva z troch základných zložiek: zo zásady vhodnosti, zásady nevyhnutnosti a zásady proporcionality. Každá z nich postihuje odlišný aspekt vzťahu medzi sledovaným účelom a prostriedkami jeho dosahovania (Korený, 1999, s. 28).

3 Policajná etika v kontexte právneho štátu

Spoločenstvo vzniká zo spontánneho impulzu pre spoločné hodnoty. Aby mohlo dosiahnuť stanovené ciele a presadzovať hodnoty, na ktorých mu záleží, potrebuje mať svoju štruktúru. Tak môže rozvíjať činnosti, ktoré sa týkajú týchto hodnôt a usmerňovať ich tak, aby viedli ku spoločnému dobru ako konečnému cieľu spoločenského života. Každá štruktúra v sebe zahŕňa zjednocujúci princíp, ktorý udržuje jej jednotu. V spoločenskom živote je takýmto princípom autorita ako morálna sila, ktorá v najväčších spoločenstvách nadobúda právnu formu, aby ustanovila normy správania, riadila nimi dobrovoľné úkony v spoločenstve a viedla ku spoločnému dobru. Autorita uskutočňuje svoju funkciu pomocou zákonov a vlády. Pri napĺňaní funkcií autority nemožno zabrániť vzniku sporov, pokiaľ ide o podstatu, rozsah a vzťah medzi povinnosťami a právami (Spiazzi, 1997, s.61).

Liberálna pozícia sa prikláňa na stranu obmedzovania štátnej moci zabezpečovaním oblastí správania jednotlivcov pred jej zásahmi. A pokiaľ je policajný zásah do hodnôt na jednom póle v záujme policajnej ochrany hodnôt na druhom póle ospravedlniteľný, musí sa to diať jedine na základe určitých dôvodov (Korený, 2000, s. 688-9).

Podľa Koreného (1998b, s. 27) pohľadu etiky je na pravidlách uprednostňovania pozoruhodné to, že prepájajú hodnoty ako normatívne pojmy s faktickým konaním, ktoré je vždy konaním v konkrétnych situáciách „tu a teraz“. Pravidlá sú sprostredkujúcim článkom medzi normatívne platnými hodnotami a rôznymi situatívnymi kontextmi empirického sveta. Stupeň dôležitosti hodnoty a naliehavosť jej ochrany, tak ako je vyjadrená v gradácii pravdepodobnostných a časových parametrov hroziacich nebezpečenstiev, sa totiž nemusia zhodovať.

Pre policajnú činnosť je veľmi významný fakt, ktorý uvádza Spiazzi (1997, s. 61), „že v prípade neplnenia povinnosti alebo ak sú činnosti zamerané priamo proti dobru spoločnosti, inštinktívne sa u jednotlivcov a v spoločenstve vytvára úsudok o hodnote sociálneho správania, zhoda s normou vyvoláva zvyčajne súhlas ľudí a nezhoda ich nesúhlas.“

Práca polície sa riadi určitými normami, pod ktorými rozumieme špecifické zásady a pravidlá správania policajtov v policajnej organizácii. Normy pre policajnú organizáciu sú celospoločenské (dané ústavou, zákonmi a podobne), niektoré normy sú obsiahnuté napríklad vo vyhláškach, vestníkoch, nariadeniach. Rozkaz nadriadeného chápeme taktiež ako normu policajnej organizácie. V polícii normy determinujú konanie a správanie

jednotlivcov. Normy majú konkretizovať spôsoby konania a správania policajtov v policajnej organizácii, ale taktiež sankcionovať ľudí, ktorí nie sú schopní plniť požiadavky vyplývajúce z funkcií v policajnej organizácii (Sahúl, 2002, s. 1).

Luknič (1999, s. 97) uvádza 5 noriem policajnej etiky, podľa ktorých môžeme posudzovať prácu polície:

Norma 1: Rovnaký prístup. Polícia musí ako sociálny prostriedok poskytovať rovnaký prístup k svojim službám.

Norma 2: Dôvera verejnosti. Občania poctili políciu svojou dôverou, čím do istej miery obmedzili svoje práva.

Norma 3: Bezpečnosť a ochrana. Polícia musí slúžiť zákonom na udržanie bezpečnosti a ochrany spoločnosti.

Norma 4: Spolupráca. Polícia je súčasťou systému, ktorý zahŕňa zákonodarcov, žalobcov, sudcov a ostatných vykonávateľov zákona. Ich činnosť musí vykazovať známky kolektívnej práce: koordinácie, komunikácie a spolupráce.

Norma 5: Objektivnosť. Práca polície plní určitú spoločenskú úlohu, ktorá vyžaduje, aby pracovníci polície potlačili svoje emócie i vlastnú osobnosť a preukázali objektivitu.

Miera zodpovednosti predstavuje mieru chápania spoločenských dôsledkov konania jednotlivca, spôsob správania v súlade s požadovanými morálnymi i mravnými normami a princípmi. Znamená to nakoľko sa normy žiaduceho správania stali vnútorným motívom skutočného správania a konania, či výkonu profesijnej činnosti (Čipkár, 1996, s. 17).

3.1 Etický kódex policajného povolania

Profesijná služobná činnosť príslušníka Policajného zboru je pod prísny dohľadom širokej verejnosti. Je to podmienené tým, že policajt má byť strážcom disciplíny a verejného poriadku. Právom sa od neho očakáva, že bude príkladom v dodržiavaní nielen právnych, ale aj etických noriem. Regulácia správania a konania príslušníkov policajného zboru je zabezpečovaná prostredníctvom rôznych predpisov a smerníc. Väčšina etických noriem nadobúda kodifikovanú podobu a pre príslušníka policajného zboru sa stávajú zákonnou povinnosťou so všetkými následkami (Čipkár, 1996, s. 21).

Spolu s právnymi, procesnými a rolovými normami, administratívnymi predpismi, významným vodidlom praxe sú etické kódexy pre výkon jednotlivých profesií. Význam etického kódexu profesijnej skupiny vo forme písomného dokumentu spočíva v tom, že

objasňuje správanie, ktoré organizácia očakáva od zamestnanca v rôznych situáciách. Napriek tomu, že žiaden etický kódex neupravuje riešenie všetkých možných situácií a činností policajtov, predsa jeho normy môžu byť explicitne nápomocné pri tvorbe úsudkov a vedomia jednotlivcov v situáciách špecifického rozhodovania. Pomáha formovať vedomie zodpovednosti, potrebu rozmyšľať o svojich skutkoch a profesijnej činnosti v etických pojmoch a rozvíjať hodnoty príslušné ich postaveniu. Etický kódex má okrem iného uistiť členov profesijnej skupiny ako aj širšiu verejnosť o tom, že daná inštitúcia alebo profesijná organizácia sa vo svojej činnosti pridrižiava štandardných mravných, morálnych a etických princípov a prípadné rozpory môžu prostredníctvom kódexu kontrolovať (Čipkár, 1996, s. 24).

Pre všetky kódexy je spoločnou platformou to, že existujú v povolaniach, kde objektom profesionálneho záujmu je človek. Vykonávanie určitej profesie zasahuje do celého života človeka, môže mu nielen pomôcť, ale aj veľmi ublížiť. Morálne kódexy určitej profesie, ktoré vyjadrujú vzťahy medzi profesiou, ich nositeľmi a širšou verejnosťou, plnia tieto funkcie: sú zmocňujúcim dokumentom, zdrojom verejného hodnotenia a danej profesie, vyjadrujú profesionálnu socializáciu, zvyšujú reputáciu a dôveru verejnosti voči danej profesii, slúžia ako prevencia voči nemorálnemu správaniu príslušníkov profesie. Môžu fungovať aj ako podporný systém umocňujúci význam profesie (Žilínek, 1997, s. 176).

S týmto tvrdením sa stotožňujeme, práve povolanie príslušníka policajného zboru je veľmi náročné na dodržiavanie pravidiel etického kódexu.

Etické kódexy sú veľmi špecifické, pokiaľ ide o to, čo robí policajta dobrým policajtom. Prevládajúcou témou sú princípy spravodlivosti a čestnosti. Policajti musia dbať na dodržiavanie zákonov bez ohľadu na to, kto ich porušuje a nesmú vymedzovať špeciálne skupiny občanov, nesmú zneužiť svoje postavenie a musia sa vyvarovať prijímania úplatkov. Ďalšou dôležitou témou je význam zákonov, ktoré policajti nesmie prekročiť alebo ich nahrádzať vlastnými pravidlami. V každej situácii sa polícia musí správať s ohľadom na postavenie, ktoré má v danej spoločnosti (Luknič, 1999, s. 15).

Prijatie Európskeho kódexu policajnej etiky znamená pre členské štáty dôležitý krok v rozvoji zásad Rady Európy v policajnej oblasti. Je však podstatné, aby po prijatí kódexu aktívne napredovalo aj uplatnenie v ňom zakotvených zásad (Európsky kódex, 2001, s. 39).

Etický kódex policajta SR ustanovením základných pravidiel reguluje správanie a činnosť profesie policajta. Je potrebné ho vnímať ako súbor pravidiel, zásad, ktorých

dodržiavanie sa prejavuje aj vo forme integrity policajta, resp. Policajného zboru. Ide o morálnu normu, sú to zásady, ktoré by mal mať každý policajt takpovediac v krvi. Etický kódex príslušníka Policajného zboru Slovenskej republiky v 11 článkoch určuje etické a morálne zásady, ktoré by mal dodržiavať nielen pri výkone svojej služby, ale aj mimo svojej služobnej činnosti. Články 10 a 11 upravujú povinnosti nadriadených pracovníkov vo vzťahu k činnosti a dodržiavaniu etických zásad podriadených.

Ako sme už uviedli, činnosť policajných služieb sa posilňuje, ak disponujú podporou verejnosti a ak s ňou spolupracujú. V Európskom kódexe policajnej etiky (2001, s. 10-11) je uvedené, že z hľadiska verejnosti je mimoriadne dôležité, aby polícia zodpovedne pristupovala k výkonu tých úloh, pri ktorých je vybavená značnými právomocami a právom iniciatívy (tzv. voľného uváženia). Tieto právomoci jej fakticky poskytujú monopol na zákonné vykonanie donucovacích opatrení. Práve preto verejnosť vyžaduje záruky, že svoje právomoci nezneužije. Prijatie kódexu policajnej etiky, najmä ak ho sprevádza patričná publicita, môže posilniť dôveru verejnosti a zlepšiť jej vzťahy a spoluprácu s políciou, vďaka jasnému definovaniu noriem, konečných cieľov a tých hodnôt, ktoré sú vlastné polícii. Tieto normy jasne vymedzujúce rozsah a sféru uplatnenia policajných služieb, umožňujú ju hájiť pred neopodstatnenými, malichernými a dotieravými požiadavkami a predovšetkým jasne vymedzí postihy za chyby a nesprávosti čím obmedzuje riziko porúch v systéme policajných služieb.

Etický kódex polície upravuje: mravnú bezúhonnosť, profesionálnu a profesijnú kultúru, právnu kultúru, ochranu informačných zdrojov polície a mlčanlivosť policajtov, najmä s ohľadom na ochranu osobnosti a cti občana, ako i jeho mena a prejavov súkromnej povahy, u policajných úradníkov v rámci správnej činnosti a úradného postupu predovšetkým elimináciou byrokratizmu (Čipkár, 1996, s. 45).

Niektoré aspekty zásad policajného systému nezodpovedajú vysokým normám etického kódexu. Napríklad niektoré z častých názorov policajtov sú: prvoradá je lojalita ku kolegom a po druhé, verejnosť alebo aspoň jej väčšia časť je nepriateľom. Medzi často nesprávne používané policajné praktiky patrí aj používanie násilia, zatajovanie a využívanie pravdivých skutočností na vlastný prospech (Luknič, 1999, s. 19).

Kladením základov policajných etických noriem, kódex policajnej deontológie môže uľahčiť definovanie etických problémov, poskytnúť ich lepšie chápanie a odhaľovanie, hlbšiu analýzu a uľahčiť ich riešenie. Okrem toho núti premyslieť tie inštitucionálne hodnoty, ktoré polícia chráni. Také pojmy ako „lojalita, čestnosť, objektivnosť (nestrannosť), voľné uváženie a profesionalita“ môžu získať tým, že sa na ne

bude možno odvolávať, že budú mať rovnaký význam a budú ich všade chápať v rovnakom významovom rámci prezentovanom týmto etickým kódexom. Okrem toho kódex môže napomôcť sformulovať niektoré individuálne normy správania sa, založené na prestíži vyplývajúcej z príslušnosti k policajnej organizácii. Tento aspekt je dôležitý najmä pre nových (novoprijímaných) policajtov, ktorí musia od začiatku vedieť aké sú základné hodnoty určujúce a regulujúce ich prácu (Európsky kódex, 2001, s.9).

Je jasné, že vnímavosť a charakter konkrétneho prostredia sú veľmi dôležité pri rozhodovaní o etických dilemách policajnej práce. Ak policajný útvar berie etické normy vážne a ukladá pracovníkom zodpovednosť za ich dodržiavanie, priepasť medzi etikou a pragmatizmom sa uzavrie. Ak sa etike nevenuje takmer žiadna povinnosť zo strany organizácie, morálne rozhodnutie o to ťažšie padne na samotného jednotlivca. V prípade, že policajný útvar otvorene a systematicky nepodporuje morálne správanie, konkrétny príslušník polície si o to ľahšie odôvodní, ak on nežije tak, ako to morálna spoločnosť očakáva (Luknič, 1999, s. 136).

3.2 Dôveryhodnosť polície a jej vnímanie verejnosťou

Právny štát nie je mysliteľný bez nastolenia a upevňovania právnej istoty občanov. Nie je mysliteľný ani bez zaručenia právnej istoty príslušníkov polície, ich právnej a morálnej autority a akceptovateľnosti zo strany občanov, ostatných inštitúcií štátu i celej spoločnosti. Polícia v spoločnosti musí mať určitú autoritu, pod čím rozumieme schopnosť subjektu ovplyvňovať správanie druhého v intenciách svojich cieľov (predstav). S postupne upadajúcou autoritou štátu upadá vážnosť polície, vytrácajú sa vlastnosti ako profesionalita, zákonnosť, nestrannosť a morálne kvality. Tieto vlastnosti nie je možné reštaurovať prijatím zákona. Občan nezmení svoj kritický pohľad na pretrvávajúce nedostatky len preto, že bol vydaný právny predpis. Štát potrebuje políciu, na ktorú bude platiť sprísnený, ale súčasne pre ňu najistejší právny režim (Sahúl, 2002, s.1).

Pre spoločnosť bolo, je a bude životne dôležité, ako funguje polícia, pretože jej poslaním je slúžiť dôležitým spoločenským hodnotám ako poriadok, bezpečnosť, ochrana pred bezprávím, útokmi na fyzickú a duševnú integritu a majetok občanov (Balga, 1998 s. 6).

Profesionalizácia polície sa objavila na začiatku 20. storočia. Reformný program obsahoval vylúčenie politického zasahovania, získavanie kvalifikovaných policajtov, zvýšenie personálneho štandardu a rozvoj zdokonalených techník kontrolného manažmentu. V súčasnosti policajný profesionalizmus spočíva vo vysokej náročnosti na

účinnosť správy a organizáciu činnosti. Balga(1998,s. 15) uvádza: „profesia je konkrétne vymedzenie pevne stanoveného okruhu vykonávania pracovných úloh, formalizovaných obyčajne určitým profesiovým štatútom, v ktorom sú definované i formálne požiadavky na kvalifikačnú úroveň pracovníka, prípadne aj na dĺžku profesiovej praxe.“

Európsky Kódex policajnej etiky (2001, s. 9) sa zamýšľa nad hodnotami polície. V demokratických spoločnostiach polícia nielen udržuje demokratické hodnoty, ale aj samotná ich vyznáva. Vo všeobecnosti spoločnosť akceptuje a podporuje vykonávanie policajných legálnych oprávnení dovtedy, kým považuje spôsoby vykonávania policajných úloh za akceptovateľné z etického hľadiska a v záujme demokratických hodnôt. Za týchto podmienok polícia môže očakávať od spoločnosti dôveru a podporu pri plnení svojho poslania. Práve na takejto koncepcii plnenia policajných funkcií v demokraciách spočíva ťažisko myšlienkového prístupu zo strany Rady Európy.

Polícia sa čoraz viac stáva službou občanom, službou spoločnosti, zachováva si aj svoje mocenské oprávnenia a zostáva nástrojom na právne uplatňovanie štátneho donútenia. Preto je významnou požiadavkou, aby organizačná i funkčná stránka činnosti polície bola pokiaľ možno čo najprecíznejšie regulovaná priamo v zákonoch, aby sa limitoval priestor pre podzákonnú normotvorbu, či dokonca úpravu funkčných vzťahov polície k občanom internými normami a inštitúciami. Inak povedané, v právnom štáte je štátnym orgánom a inštitúciami a obzvlášť tým, ktoré disponujú donútením povolené len to, čo im je ústavou alebo zákonmi zverené do právomoci a kompetencie. Čím viac bude polícia držať ochrannú ruku nad bezpečnosťou občana, tým viac bude občianskou spoločnosťou oceňovaná. Bezpečnosť je nielen životnou potrebou, ale i hodnotou, na ktorej sa väčšina spoločnosti vždy zhodla a zhodne, a je ochotná tolerovať jej uvedenie do praxe aj s použitím sily (Sahúl, 2002, s.1).

Úzka a efektívna spolupráca medzi políciou a ostatnou verejnosťou existuje len na základe silnej dôvery a existujúcej integrity policajnej organizácie. Úzke vzťahy a kontakty medzi políciou a ostatnou verejnosťou sa neraz v minulosti pokladali za zdroj korupcie, preto príslušníci neboli vedení k tomu, aby vytvárali úzke či dlhodobé kontakty s obyvateľstvom svojho regiónu. V súčasnosti na názory na túto problematiku menia, keďže užšie vzťahy medzi políciou a verejnosťou sa považujú za pozitívny jav a za určitý druh partnerstva v boji proti trestnej činnosti (Luknič, 1999, s. 91).

Verejnosť je v súčasnosti oprávnené nespokojná s činnosťou polície a s vystupovaním niektorých policajtov. Arogantné a vulgárne vystupovanie policajta sa stáva na našich uliciach každodennou realitou práve tak ako apatia a nezáujem plniť si

svoje základné povinnosti. Optimálne nie sú ako vzájomné vzťahy medzi policajtmi, či už ide o vzťah nadriadeného a podriadeného alebo funkčne rovnocenných. Ani používanie legitímneho násilia v službe nebýva vždy adekvátne vzniknutej situácii. Kriminalita policajtov a korupcia v policajnom zbore narastá, čoho dôkazom je štatistika (Balgá, 1998, s. 62).

V právnom štáte usiluje polícia o kvalitatívne nový imidž. Polícia v tomto úsilí chce získať predovšetkým dôveru verejnosti. Príslušník polície, aby naplnil toto úsilie, mal by vystupovať na verejnosti tak, aby občan nemal strach zo zneužitia moci. Inými slovami, spolu s rešpektom, by mal mať občan zároveň aj istotu, že policajt dokáže rázne, nekompromisne, ale bez prehnanej tvrdosti zasiahnuť na jeho ochranu, či ochranu majetku. (Sahúl, 2002, s. 1).

Významnú úlohu pri formovaní názorov a postojov i regulácii mravného správania a konania mladých policajtov pri výkone služby v základných funkciách zohráva postavenie a autorita nadriadených. Autorita nadriadeného sa stáva regulatívom správania a konania podriadených najmä v tých prípadoch, ak vedomie nevyhnutnosti dodržiavania daných noriem nie je ešte vyhranené (Čipkár, 1996, s. 31).

V súvislosti s prácou policajtov je nutné poznamenať, že policajt nie je zodpovedný za obsah zákona, on zodpovedá za jeho dodržiavanie. Dodržiavanie práva políciou a policajtmi je spoločensky nanajvýš významné, pretože polícia v porovnaní s inými subjektmi práva môže porušením alebo prekročením svojich oprávnení spôsobiť väčšie škody.

Polícia hrá prominentnú rolu obrancu spoločnosti, ktorej slúži. Základné hodnoty, ktoré policajti vyznávajú, by mali byť zhodné s tými, na ktorých je založený demokratický štát. Pestovanie úcty k demokratickým hodnotám má preto v polícii veľký význam a vzdelávanie spolu s tréningom sú dôležité prostriedky ako tieto hodnoty policajtom vštepovať a upevňovať. V Európskom kódexe je ustanovená požiadavka budovať profesionálnu prípravu polície na základných hodnotách spoločných pre všetky členské štáty Rady Európy. S aspektmi policajnej práce, týkajúcimi sa policajnej etiky a ľudských práv by sa mali policajti zoznamovať i pri riešení konkrétnych problémov v policajnej praxi a mali by pomáhať policajtom pochopiť všeobecné princípy, ktorými by sa ich správanie malo riadiť. Hoci členské štáty venujú vzdelávaniu policajtov v otázkach ľudských práv značnú pozornosť, stále treba túto časť policajnej prípravy zdokonaľovať, najmä z hľadiska vzdelávacích metód a materiálov (Európsky kódex, 2001, s. 25).

3.3 Legislatívne nariadenia činnosti policajného zboru

Činnosť príslušníkov policajného zboru je legislatívne určená. Upravuje ju Trestný zákon č. 300/2005 Zb., Trestný poriadok 301/2005 Zb., Zákon o priestupkoch č. 372/1990 Zb. a Zákon o policajnom zbore č. 171/1993 Z.z.

V nasledujúcej časti stručne zhrnieme zásadné problémy zasahovania do ľudských práv v rámci policajnej činnosti tak, ako ich upravujú legislatívne nariadenia. Štvrtý oddiel - okolnosti vylučujúce protiprávnu činnosť Trestného zákona č. 300/2005 Z.z. v § 24 krajnú núdzu definuje ako:

1. Čin, inak trestný, ktorým niekto odvracia nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chráneného týmto zákonom, nie je trestným činom.
2. Nejde o krajnú núdzu, ak bolo možné nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chránenému týmto zákonom za daných okolností odvrátiť inak alebo ak spôsobený následok je zjavne závažnejší ako ten, ktorý hrozil. Rovnako nejde o krajnú núdzu, ak ten, komu nebezpečenstvo priamo hrozilo, bol podľa všeobecne záväzného právneho predpisu povinný ho znášať. (Zákony..., 2009, s. 6).

§ 25 Nutná obrana uvedeného zákona uvádza:

1. Čin inak trestný, ktorým niekto odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok na záujem chránený týmto zákonom, nie je trestným činom.
2. Nejde o nutnú obranu, ak obrana bola celkom zjavne neprimeraná útoku, najmä jeho spôsobu, miestu a času, okolnostiam vzťahujúcim sa k osobe útočníka alebo k osobe obrancu.
3. Ten, kto odvracia útok spôsobom uvedeným v odseku 2, nebude trestne zodpovedný, ak konal v silnom rozrušení spôsobenom útokom, najmä v dôsledku zmätku, strachu alebo zľaknutia.
4. Ak sa niekto vzhľadom na okolnosti prípadu mylne domnieva, že útok hrozí, nevyklučuje to trestnú zodpovednosť za čin spáchaný z nedbanlivosti, ak omyl spočíva v nedbanlivosti. (Zákony..., 2009, s. 6).

Trestný poriadok č. 301/2005 Z.z. z nášho pohľadu ochraňuje ľudské práva v § 33, keď uvádza: „Toho, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu, možno považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky určené týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie.“ (Zákony..., 2009, s. 89).

V treťom diely Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z. sú v šiestich bodoch určené pravidlá pri zadržaní a obmedzení osobnej slobody podozrivej osoby. V § 85, ods. 1 sa uvádza: „ Osobu podozrivú zo spáchania trestného činu môže policajt zadržať, ak je tu niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 ods. 1 alebo ak ide o podozrivú osobu podľa § 204 ods. 1, aj keď proti nej doteraz nebolo vznesené obvinenie. Na zadržanie je potrebný predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez takého súhlasu možno zadržanie vykonať, len ak vec neznesie odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola taká osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku.“ V odseku 2 je uvedené: „ Osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom, môže obmedziť ktokoľvek, ak je to potrebné na zistenie jej totožnosti, zabránenie úteku, zabezpečenie dôkazov alebo na zabránenie ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti. Je však povinný takú osobu bezodkladne odovzdať útvaru Policajného zboru, útvaru Železničnej polície, útvaru Vojenskej polície alebo útvaru Colnej správy.“ (Zákony..., 2009, s. 104).

Trestný poriadok č. 301/2005 Z.z. v § 86 upravuje zadržanie obvineného policajtom nasledovne:

1. Ak je tu niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 a pre neodkladnosť veci nemožno rozhodnutie o väzbe vopred zadovážiť, môže policajt obvineného zadržať predbežne sám. Zadržaného obvineného policajt bez meškania oboznámi s dôvodmi zadržania a vypočuje ho. Súčasne je povinný vykonať zadržanie prokurátorovi bez meškania oznámiť a odovzdať mu rovnopis zápisnice, ktorú spísal pri zadržaní, ako aj ďalší spis na rozhodnutie o podaní na vzatie do väzby. Návrh sa musí podať, tak, aby obvinený mohol byť najneskôr do 48 hodín od zadržania odovzdaný súdu, inak musí byť prepustený na slobodu.
2. Ak sa po zadržaní zistí, že dôvod väzby podľa § 71 pominul, môže obvineného prepustiť na slobodu so súhlasom prokurátora písomným opatrením aj policajt, inak sa postupuje podľa § 87 ods. 1. (Zákony..., 2009, s. 105).

Piaty diel Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z. v § 99 upravuje dôvody domovej prehliadky a osobnej prehliadky a prehliadky iných priestorov a pozemkov, teda porušenie práv na nedotknuteľnosť obydlia a súkromia, nasledovne:

1. Domovú prehliadku možno vykonať, ak je dôvodné podozrenie, že v byte alebo v inom priestore slúžiacom na bývanie alebo v priestoroch k nim patriacim (ďalej len obydlie) je vec dôležitá pre trestné konanie alebo že sa tam skrýva osoba podozrivá zo spáchania trestného činu alebo je potrebné vykonať zaistenie hnutelných vecí na uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody.

2. Z dôvodov uvedených v odseku 1 možno vykonať aj prehliadku priestorov neslúžiacich na bývanie a prehliadku pozemku, ktoré nie sú verejne prístupné.

Odsek 3 uvedeného paragrafu určuje: „Osobnú prehliadku možno vykonať, ak je dôvodné podozrenie, že niekto má pri sebe vec dôležitú pre trestné konanie.“ Odsek 4 uvádza: „U zadržanej osoby a u osoby, ktorá bola zatknutá alebo ktorá sa berie do väzby, možno vykonať osobnú prehliadku aj vtedy, ak je tu podozrenie, že má pri sebe zbraň alebo inú vec, ktorou by mohla ohroziť život alebo zdravie osoby.“ (Zákony, 2009, s. 107).

Zákon o policajnom zbore č. 171/1993 Z.z. v druhom oddiele definuje oprávnenia policajta: § 17 oprávnenie požadovať vysvetlenie, § 18 oprávnenie požadovať preukázanie totožnosti a ďalšie. V § 19 oprávnenie na zaistenie osoby je uvedené: Policajt je oprávnený zaistiť osobu, ktorá svojim konaním bezprostredne ohrozuje svoj život alebo svoje zdravie alebo život a zdravie iných osôb alebo majetok, pristihnutú pri páchaní priestupku, ak je dôvodná obava, že v ňom bude pokračovať, alebo ak je to nevyhnutne potrebné na riadne zaistenie alebo objasnenie veci. Policajt podľa §19 ods 1, písm. f má oprávnenie na zaistenie osoby, ktorá sa nachádza na mieste trestného činu bezprostredne po jeho spáchaní a je potrebné zistiť jej súvislosť s trestným činom. Podľa § 21 ods. 1 policajt má oprávnenie zaistiť vec a uvádza sa nasledovné: „Policajt je oprávnený zaistiť na vykonanie potrebných úkonov vec, ak má podozrenie, že tá súvisí so spáchaním trestného činu alebo priestupku a jej zaistenie je potrebné na zistenie skutkového stavu veci alebo na rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní, alebo na rozhodnutie orgánu v konaní o priestupku. Policajt vydá osobe, ktorej bola vec zaistená, potvrdenie o zaistení veci s presným opisom veci, ktorá umožní zaistenú vec identifikovať. Zaistenie môže trvať najviac 90 dní, ak tento zákon neustanovuje inak.“ (Zákony 2009, s. 195, 196).

Vláda zákona vyžaduje predovšetkým aby tí, ktorí zákon tvoria, interpretujú a aplikujú sa samotní podrobovali tomuto zákonu. Inými slovami, polícia sa musí podrobovať zákonom, ktoré sama presadzuje. Práve podľa tohto príznaku možno identifikovať políciu skutočne demokratického štátu: podrobuje sa tomu istému zákonu, ktorý háji. Rola polície pri udržovaní vlády práva je pritom tak významná, že už zo samotného správania sa polície, možno usudzovať na úroveň demokracie v demokratickom štáte. Udržovanie verejného pokoja, zákona a poriadku sú klasické všeobecné ciele činnosti polície, ktorá za ich plnenie nesie plnú zodpovednosť. Tento široký pojem zahŕňa rad policajných aktivít, najmä ochranu (fyzickej a právnej) bezpečnosti osôb a verejného a súkromného majetku a presadzovanie zákonnosti vo vzťahoch jednotlivca a štátu i medzi jednotlivcami vzájomne (Európsky kódex, 2001, s. 16).

Práca polície má charakter systému služobných zákrokov, úkonov a ostatných služobných činností, takže všetko, čo policajt počas služby vykonáva, je určitý služobný zákrok. Účelom práce polície je realizácia určitých konkrétnych úloh vyplývajúcich zo zákonov, ktoré nevykonáva v štáte žiadna iná inštitúcia alebo organizácia.

Záver

Polícia, ako zákonná inštitúcia berie svoju úlohu ochrancu verejnosti a zákonnosti veľmi vážne. Tento postoj spolu s jej spoločenskou rolou bojovníka proti kriminalite vytvára definíciu policajnej práce. Formálny systém zásad každého policajného útvaru musí túto definíciu podporovať a od pracovníkov polície vyžadovať, aby postupovali podľa stanovených noriem. Väčšina policajných útvarov prijala formálny etický kódex. Mal by pomáhať polícii pri zákonom, humánnom a spravodlivom rozhodovaní, prispieva aj k zvýšeniu vlastnej sebaistoty a rozvoju skupinového pocitu súdržnosti vo vzťahu k dosiahnutiu spoločenského cieľa.

Predkladaná práca svojím teoretickým charakterom a komparatívnymi metódami poskytla pohľad na étos protiváhy policajných činností. V troch kapitolách práce sme sa zamysleli sme sa nad zasahovaním polície do ľudských práv a slobôd. Pozornosť sme venovali definícii profesijnej etiky príslušníkov policajného zboru, etickému kódexu slovenského policajného zboru a európskemu kódexu policajnej etiky. Hodnotám a hodnotovým orientáciám so zameraním na príslušníkov policajného zboru, ich požadovaným morálnym vlastnostiam sme venovali druhú kapitolu. Pozornosť sme venovali problematike morálneho rozhodovania polície a zamysleli sme sa nad vnímaním polície verejnosťou. Na konkrétnych legislatívnych nariadeniach sme dokumentovali zasahovanie polície pri výkone svojej činnosti do ľudských práv a slobôd.

Pracovníci polície by si mali neustále zhodnocovať svoje reakcie a činy aj z hľadiska morálneho. Práca polície je totiž definovaná nielen z hľadiska dodržiavania zákona či prejavov hrdinstva a odvahy, ale aj zo širšieho hľadiska bola dobra proti zlu. Prácu polície v plnom rozsahu určuje trestný poriadok a zákon o policajnom zbore.

Na to, aby práca polície bola efektívna, je potrebné dosiahnuť spoluprácu mnohých faktorov: vodcovských schopností, správneho výcviku, efektívne fungujúceho informačného a analytického systému, vhodného dozoru nadriadených, vhodného rozdeľovania zdrojov, efektívneho vyjednávania, spravodlivého systému odmeňovania a pridelovania uznání. Keďže ide o veľmi zložité systémy a ich vplyvy, je dôležité, aby všetky zúčastnené subjekty vrátane personálneho obsadenia mali vysoký stupeň integrity a všeobecnej dôvery.

Polícia musí vo vzťahu k verejnosti a pri uplatňovaní zákona konať zodpovedne. Zodpovednosť je nevyhnutným prvkom právneho postupu, ale predstavuje väčšiu závislosť od jednotlivých etických noriem policajnej práce než právne postupy a zákony. Tieto

situácie vytvárajú často etické dilemy. Stávajú sa súčasťou práce polície, sú bežné a nevyhnutné. V niektorých útvaroch sú neoblíbené, zvyčajne rýchlo riešené, často riešené jednotlivcom, ale zahŕňajú komplexné faktory.

Práca policajta je veľmi náročná a zložitá. Neustály stres a tlak ovplyvňuje správanie každého policajta bez rozdielu, avšak občan, ktorý sa na policajta obráti s prosbou o pomoc, má na profesionálnu pomoc zo strany policajta nárok. Je preto dôležité uvedomenie si, že policajti sú v našej spoločnosti pre občanov a nie občania pre policajtov, čo by sa malo odrážať aj v prístupe k občanovi. Otvorený dialóg s občianskou spoločnosťou je tu absolútne potrebný. Verejnosť otvorenejšiu činnosť polície vníma ako činnosť, ktorá je účinnejšia a lepšie reaguje na jej potreby. Jeden z kľúčových faktorov pri udržiavaní vzájomnej dôvery medzi verejnosťou a políciou je otázka bezpečnosti.

Príslušníci polície majú spolupracovať s národnými orgánmi a pomáhať im pri zabezpečovaní nápravných opatrení pre osoby, ktoré sa domnievajú, že boli porušené ich ľudské práva.

Policajný dohľad nad dodržiavaním poriadku je práca ľudí. Polícia potrebuje dôveru spoločenstva, ktorému slúži. Správna policajná prax je kombináciou odborných zručností a schopnosti vykonávať policajný dohľad nad dodržiavaním poriadku a dobrého správania - to znamená čiť si zákon a čiť si ľudské práva.

Zoznam použitej literatúry

- ANCSELOVÁ, E. 1988. *Étos a dejiny*. Bratislava : Pravda, 1988. 135 s. bez ISBN
- ANZENBACHER, A. 1994. *Úvod do etiky*. Praha : Zvon, 1994. 276 s. ISBN 80-7113-111-3.
- BALGA, J. 1998. *Polícia, etika a právo*. Bratislava : APZ, 1998. 89 s. ISBN 80-8054-062-4.
- BÁRÁNY, E. 1998. Ľudské práva a organizovaný zločin. In: *Trestnoprávne zásahy do základných ľudských práv a slobôd*. Bratislava : APZ, 1998. s.18-20. ISBN 80-8054-063-2.
- BUČKO, M. 2007. *Základy policajnej etiky a psychológie*. Pezinok : SOŠ PZ, 2007. 80 s. bez ISBN
- BROŽÍK, V. 2000. *Hodnotové orientácie*. Nitra : UKF, 2000. 140 s. ISBN 80-8050-368-0.
- ČIPKÁR, J. 1996. *Etika v profesijnej činnosti polície*. Košice : UPJŠ, 1996. 79 s. ISBN 80-7097-332-3.
- DIATKA, C. 2002. Etika dnes. In *Občan a občianstvo. Zborník z medzinárodnej konferencie :Občan a občianstvo 2002*. Bratislava : UK FTVaŠ, 2002. s. 13-18. ISBN 80-89075-09-6.
- DIATKA, C. 2001. *Etika a súčasnosť*. Nitra : UKF, 2001. 154 s. ISBN 80-8050-493-8.
- Európsky kódex policajnej etiky. Odporúčanie REC (2001) 10 s výkladovým memorandom, ktoré prijal Výbor ministrov Rady Európy 19. septembra 2001*. 41 s. [Online.][Cit. 2010-11-17.] Dostupné na internete <www.ozpsr.sk/menu/radaEU/EK_polic_etiky.rtf>
- Etický kódex príslušníka Policajného zboru..* [Online.] [Cit. 2010-11-17.] Dostupné na internete http://www.minv.sk/?eticky_kodex_policajta
- CHOVANCOVÁ, J. 2002. Sloboda v občianskej spoločnosti. In *Občan a občianstvo. Zborník z medzinárodnej konferencie :Občan a občianstvo 2002*. Bratislava : UK, FTVaŠ, 2002. s.34-36. ISBN 80-89075-09-6.
- KORENÝ, V. 2000. Bezpečnosť a sloboda. In: *Filozofia*. 55, 2000, č.9, s. 673-691. ISSN 0046-385 X.

- KORENÝ, P. 1999. *Vybrané kapitoly z etiky pre policajtov*. Bratislava : APZ, 1999. 124 s. ISBN 80-8054-122-1.
- KORENÝ, P. 1998a. Étos protiváhy a právnoštátna polícia I. In *Policajná teória a prax*. 1998, č. 2, s. 3-14.
- KORENÝ, P. 1998b. Étos protiváhy a právnoštátna polícia II. In *Policajná teória a prax*. 1998, č. 3, s. 5-27.
- LUKNIČ, A. S. 1999. *Etika v činnosti policajta*. Bratislava : APZ, 1999.176 s. ISBN 80-8054-114-0
- MUSIL, J. 2001. Občan má právo na bezpečnosť. V modernom štáte je polícia predurčená odvracať nebezpečenstvo. In *Verejná správa*. Roč. 56, č. 3(2001), s. 14-15.
- SAHÚL, J. 2002. *Policajné povolanie a spoločnosť*. [Online][cit. 2010-11-17]. Dostupné na internete <<http://www.civil.gov.sk/archiv/casopis/2002/0730zc.htm>>
- SPIAZZI, R. 1997. *Základy sociálnej etiky*. Trnava : Dobrá kniha, 1997. 149 s. ISBN 80-7141-167-1.
- Zákony 2009. Trestný zákon, trestný poriadok, zákon o priestupkoch, zákon o policajnom zbore. Úplné znenie*. Žilina : Poradca, 2009. 232 s. ISSN 1335-6127.
- ŽILÍNEK, M. 1997. *Étos a utváranie mravnej identity osobnosti*. Bratislava : IRIS, 1997. 232 s. ISBN 80-88778-60-3.

PRÍLOHY

Zoznam príloh

Príloha A: Etický kódex príslušníka policajného zboru.

Príloha B: CD médium – bakalárska práca v elektronickej forme.

Etický kódex príslušníka Policajného zboru

Etický kódex policajta ustanovením základných pravidiel reguluje správanie a činnosť profesie policajta. Vnímajme ho ako súbor pravidiel, zásad, ktorých dodržiavanie sa prejavuje aj vo forme integrity policajta, resp. Policajného zboru. **Ide o morálnu normu, sú to zásady, ktoré by mal mať každý policajt takpovediac v krvi.**

Článok 1

Príslušník Policajného zboru (ďalej len "policajt") pri výkone služby i mimo služby koná v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, všeobecne záväznými právnymi predpismi a internými aktmi riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ako aj s Európskym kódexom policajnej etiky a rešpektuje ľudské práva a slobody.

Článok 2

Policajt vykonáva služobnú činnosť bez ohľadu na náboženské, rasové, národnostné, sociálne, politické, triedne a iné vonkajšie faktory.

Článok 3

Policajt pri vyjadrovaní svojich názorov na verejnosti vystupuje nestranne a zdržanlivo tak, aby nevyvolal pochybnosť o svojej nestrannosti.

Článok 4

Policajt dodržiava zásady občianskeho spolužitia tak na verejnosti, ako aj vo svojom súkromnom živote.

Článok 5

Policajt nezneužíva svoju príslušnosť k Policajnému zboru, svoje služobné zaradenie a prístup k informáciám na získanie osobných výhod alebo výhod pre iné právnické osoby a fyzické osoby. Kládie verejné záujmy nad vlastné, slúži verejnosti.

Článok 6

V záujme riadneho plnenia služobných povinností sa policajt zdržiava obchodných aktivít, ktoré by boli v rozpore s nezávislosťou policajta a s riadnym plnením služobných povinností.

Článok 7

Policajt sa v duchu služobnej zdvorilosti správa k spolupracovníkom korektne a neznevažuje ich profesionálnu spôsobilosť. Netoleruje však u nich korupčné ani iné neetické správanie.

Článok 8

Správanie policajta voči občanom je transparentné. Policajt prejavuje slušnosť, rešpekt, taktnosť a ohľaduplnosť voči všetkým osobám bez rozdielu. Nepoužíva násilie, donucovacie prostriedky používa iba za podmienok a spôsobom stanoveným zákonom.

Článok 9

Policajt sa mimo svojej služobnej činnosti vedome nestýka s osobami, o ktorých by vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery, resp. svoje služobné zaradenie vedieť mal alebo mohol, že sú osobami spojenými s páchaním závažnej trestnej činnosti. Toto sa nevzťahuje na činnosť policajtov, ak ide o dôležitý záujem služby, a činnosť policajtov operatívnych služieb Policajného zboru, pokiaľ táto súvisí s plnením úloh Policajného zboru, napríklad využívanie osôb konajúcich v prospech Policajného zboru. Služobné styky policajta sú transparentné.

Článok 10

Nadriadený dbá na to, aby jeho podriadení boli na služobnú činnosť primerane pripravení. Vytvára priaznivú sociálno-psychologickú atmosféru a pracovné podmienky pre výkon služby svojich podriadených a podporuje ich ďalšie vzdelávanie.

Článok 11

Nadriadený stimuluje a podporuje etické správanie svojich podriadených, vyžaduje od nich dodržiavanie etického kódexu a sám je im v jeho dodržiavaní príkladom.